

Konec latiny na českých gymnáziích?

Aniž by to odbornou nebo rodičovskou veřejností nějak významně znepokojovalo, došlo na českých gymnáziích během uplynulých deseti let k decimaci výuky latiny. Myslím, že takový stav nebude bez následků.

JAKUB ŽYTEK

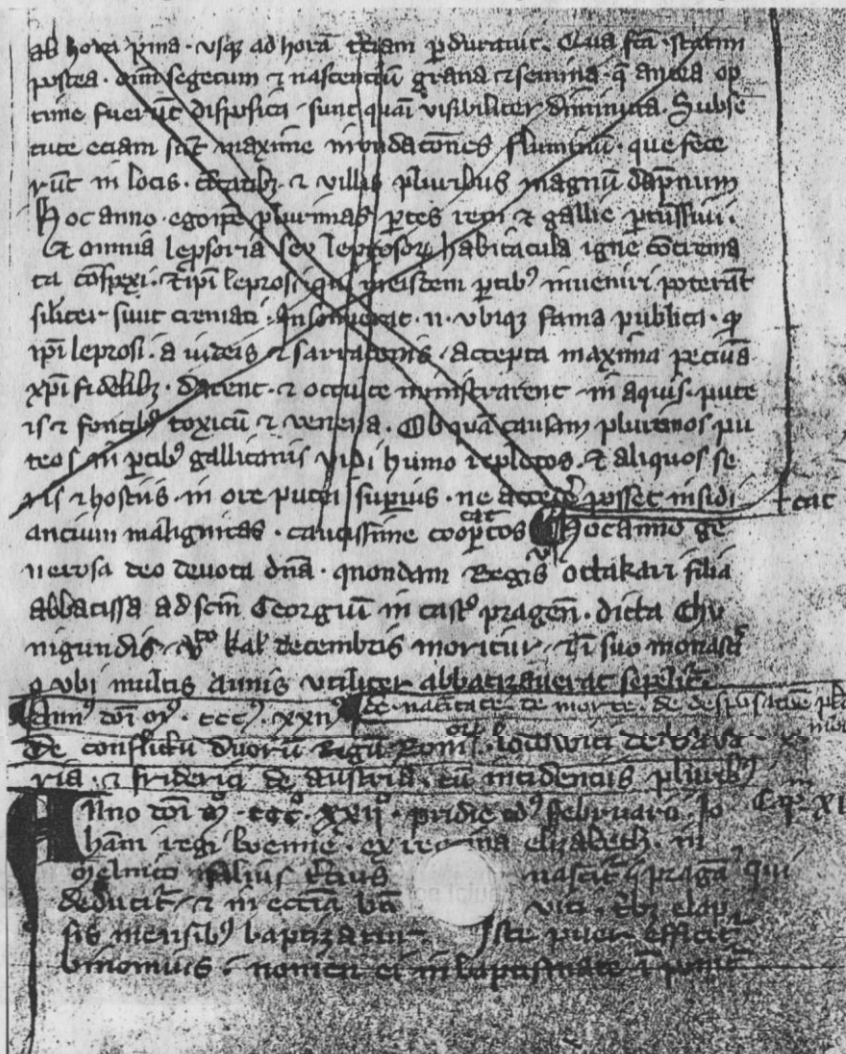
V ýraz decimace snad může někomu připadat příliš silný; je však zcela namístě, vezme-li v úvahu statistické údaje o dramatickém propadu počtu studentů, kteří se s latinou na gymnáziu setkali (školní rok 2000/01: 11 784 gymnazistů, 2004/05: 9403 studentů, 2010/11: pokles na 7314 a v r. 2012/13 kvalifikovaným odhadem už jen cca 6130 gymnazistů).

Zatímco v devadesátých letech začínala latina na gymnáziích jistou renesancí a spolu s deskriptivou bývala tradičním prvním povinně volitelným předmětem (vyučovala se nejčastěji dva až tři roky), od počátku tisíciletí se začal její status měnit. Počet studentů latiny začal stagnovat a zvolna klesat; tyto změny ale často souvisely s „laděním“ vzdělávacích plánů na jednotlivých školách a nelze je označit za negativní samy o sobě. Zásadní negativní změnu – a současně změnu systémovou – přinesl až nový Rámcový vzdělávací program (RVP) pro gymnázia, účinný od 1. září 2009. V tomto novém vzdělávacím programu totiž nenajdeme o latině ani zmínku.

Latina tak byla odsunuta na okraj gymnaziální výuky nejprve v obecných školních dokumentech. Po čtyřech letech fungování jednotlivých školních programů, které se od RVP odvíjejí, můžeme konstatovat, že se latina ocitla na okraji také ve školní praxi. Jak se ukázalo, i těch několik málo zbylých hodin latiny (dvě hodiny týdně po dva až tři roky) bylo na mnoha gymnáziích doslova rozebráno a s chutí pohlceno jinými předměty. Konkrétnějších příčin tohoto stavu je více; jako klíčové se nám však jeví následující tři.

Mimo systém. A tudíž mimo realitu?

První je příčina ryze administrativní. Latina je z pohledu rámcového plánu (a také konkrétních školních programů) značně nesystémová, obtížně zařaditelná do vhodné škatulky takzvané vzdělávací oblasti. Je to jazyk, jistě, ale je to jazyk mrtvý, patří tedy do sféry Jazyk a jazyková komunikace? Tam už ale přece jsou živé jazyky, které mají i tak málo hodin. Co oblast Člověk a společnost? Obsazena dějepisem a základy společenských věd. Nebo snad Umění a kultura? Možná, ale je to přece jazyk, měl by proto patřit do stejné skupiny jako výtvarná a hudební výchova? Měl by vůbec někam patřit? A bude pak pro ni na školách dost hodin? Atď. atp.

Mrtvá věc? Autograf Petra Žitavského, latinsky písčíchho vzdělance 14. století, spoluautora Zbraslavské kroniky

REPRO WWW.PALEOGRAFIE.ORG

Za druhé, latina se už nezdá naplňovat veřejností sdílené představy o tom, jaké obory (předměty) by dnes měly být součástí všeobecného vzdělání. Jinými slovy, co vše musí mladík či dívka na gymnáziu studovat proto, aby školu vystudoval a mohl obdržet maturitní vysvědčení. Latina se na první pohled jeví opět jako nesystémová a anachronická, bez vztahu k bezprostřední realitě, jako abstraktní disciplína nějakých

dívnejch týpků. K čemu jim ta latina vlastně bude, když se s ní už nikde nemluví? Já jsem inženýr a latinu jsem v životě nepotřeboval. Je to zbytečné přetěžování, v praxi to vůbec nebudou potřebovat. Atď. atp. Obecné přesvědčení o prospěšnosti latiny jakožto svestybného předmětu, ve kterém se zajímavě propojují aspekty lingvistické, kulturní i historické, v dnešních časech v Česku – na rozdíl například od Německa

– vsuktku nepanuje. A těžko některým inženýrům vysvětlit (ať mi toto čtoucí, prosím, promínou), že v jejich titulu je skryto duševní nadání, latinsky ingenium.

Konečně za třetí (kterýžto bod souvisí s předešlým a je pravděpodobně nejdůležitější), postavení latiny a její vnímání odbornou i rodičovskou veřejností jako by odráželo celospolečenský konsenzus o tom, co je prospěšné, žádoucí a hodno pozornosti

ve vzdělávání. Zejména v posledních několika letech je v Česku patrný jasný obrát k vzdělávacímu pragmatismu až utilitarismu – žák/yně ať vychází z gymnázia pokud možno již jako prefabrikát, opracován/a pro své další studium a povolání, nejlépe bez zbytečných dovedností (a předmětů), které by její/ji na této cestě jen zdržovaly. Latina je podle tohoto názoru nepotřebná, neboť je v praxi neupotřebitelná, a je-li neupotřebitelná, není jí potřeba. Nereaguje totiž na potřeby trhu práce, to jest nelze ji efektivně zpeněžit ani do ní s rychlou a zjevnou návratností investovat. Na rozdíl od biologie a chemie (vedoucích k medicíně či biotechnologiím), matematiky (cesta k IT, ekonomii a finančníctví, inženýrství) či dějepisu a jazyků (právo, instituce EU) zůstává cena latiny na trhu profesí neznámá; studovat ji tudíž nemá cenu, vzdýt co bys s tím pak dělal/a.

Jen na okraj: praktickou aplikaci názoru tohoto druhu nacházíme v hodnocení programu tzv. Excellence, který rozděluje středním školám finanční bonusy podle úspěšnosti jejich žáků v předmětových a oborových soutěžích a olympiádách. V něm jsou humanitní předměty spolu s latinou otevřeně klasifikovány jako inferiorní, jelikož výsledky soutěží z jazyků se nakonec vynásobí centrálně stanoveným koeficientem 0,2 (ale i zde je důvod k radosti, vzdýt vloni to bylo jen 0,1). Cím vysvětlit tento krátkozraký technokratismus, pokud má vůbec smysl pokoušet se ho nějak vysvětlit?

Krátkozraký teror praxe

Fakt, že latina nutí studenta myslet a přemýšlet, že je ze své podstaty ideálním průřezovým předmětem, který rozvíjí takřka všechny důležité kompetence, po jejichž pěstování školští teoretikové a praktici zhusta a opakovaně volají, že je – nebojíme se užít onoho klíče – jakousi matematikou humanitních věd, která stimuluje několik typů inteligence a už jen tím (pro mnohé paradoxně a překvapivě) připravuje studenty právě na kýžený praktický život, bývá opakovaně smeten ze stolu poukazem na její neupotřebitelnost v praxi.

A tak poukazování na budování mentálních struktur, na rozvoj morálně-volních vlastností („Studium latiny a řečtiny má tu zvláštní vlastnost, že pěstuje v lidech dobré vlastnosti“, doc. Eva Kufáková) nebo na porozumění textu nenachází v Česku valnou odezvu, o rozvíjení smyslu pro mnohasetleté tradice spojené s kulturou a latinskou vzdělaností v Evropě i v českých zemích ani nemluvě.

Zajisté, tento text je v jistém smyslu lamentaci a apologií zároveň; to ale nic nemění na skutečnosti, že latina na českých gymnáziích se dnes zdá být těsně před důchodem – a s ní, jako *pars pro toto*, i nemála část humanitní tradice, kterou ve vzdělání a vzdělávání reprezentovala. Chcete-li tento stav aktivně změnit, stačí překvapivě málo: musíte latinu na gymnáziích chít a po jejich ředitelích ji žádat.

Autor je předsedou Asociace učitelů klasických jazyků ALFA